

Advies Archeologische Monumentenzorg 2023 – nr. 13

Beoordeling van een archeologisch rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Someren
Postbus 290
5710 AG Someren

Datum: 18-01-2023

Project: *Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek door middel van boringen Boerenkamplaan 21-21a te Someren (gemeente Someren), auteurs L. Kruithof, D. Hagens & N.J.W. van der Feest (Aeres Milieu rapport 21372), versie 1 d.d. 7-10-2021.*

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)
Wal 28, Postbus 8035, 5601KA Eindhoven
Mevr. drs. Ria Berkvens
E-mail: R.Berkvens@odzob.nl
Tel. 088-3690638

Inleiding

In verband met de voorgenomen sloop van de huidige bebouwing (garagebedrijf) ten behoeve van woningbouw, heeft Aeres Milieu een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 4.200 m². Het perceel zal ruimte gaan bieden aan tien grondgebonden woningen, deels ontsloten vanaf de Boerenkamplaan en deels vanaf de Eikenpage. De oppervlakte van de woonpercelen varieert van circa 360 m² tot 590 m². Het bebouwd oppervlak van de woningen bedraagt circa 75 m². De woningen worden gebouwd in twee bouwlagen en voorzien van een kap. Bij elke woning wordt een aangebouwd bijgebouw van één bouwlaag met plat dak gerealiseerd ten behoeve van garage of berging. De oppervlakte van de bijgebouwen bedraagt circa 25 m². De diepte van de toekomstige versterking is ten tijde van dit onderzoek niet bekend, maar uitgaande van een standaard funderingsdiepte naar verwachting tot ten minste 0,8 - 1,0 meter beneden maaiveld reiken.

De onderzoekslocatie ligt volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Someren (2015) in een zone met een hoge archeologische waarde. De vrijstellingsdrempel bij deze gebieden is een bodemingreep met een oppervlakte van 250 m² en/of een diepte van 0,4 meter.

Doel van het bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Het doel van het booronderzoek is om het archeologische verwachtingsmodel te toetsten aan de hand van de geomorfologie, de bodemopbouw en de bodemgesteldheid (intact of verstoord).

Samenvatting van het rapport

Onderzoekskader RO: Bestemmingsplanwijziging
Grootte plangebied: Ca. 4200 m ²
Onderzoekperiode: sept. 2021
Opdrachtgever: Accent Adviseurs
Opdrachtnemer: Aeres Milieu

Op de geomorfologische kaart is het westelijk deel van het plangebied niet gekarteerd vanwege de ligging in de bebouwde kom van Someren. Het oostelijke deel van het plangebied ligt op een dekzandwelling met een oud-bouwlanddek. Vermoedelijk ligt het westelijk deel van het plangebied

ook op een dekzandwieling. Op circa 1,4 kilometer ten westen van het plangebied ligt een beekdalbodern. Dit betreft het beekdal van de Aa. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is duidelijk te zien dat het plangebied in een lagergelegen zone ligt tussen twee hoger gelegen noordwest-zuidoost gelegen dekzandruggen. Deze dekzandruggen liggen circa 1 meter hoger dan het plangebied. Volgens de bodernkaart worden in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden gevormd in lemig fijn zand verwacht.

Op het minuatplan uit het begin van de 19e eeuw is de situatie op kadastraal niveau te zien. Het plangebied is onbebouwd en onderdeel van meerdere percelen (bouwland, weiland of tuin). Ten zuidoosten, noorden en noordwesten van het plangebied zijn de percelen wel bebouwd. Door het zuiden van het plangebied loopt een straat. Op de kaart uit 1880 lijkt het plangebied nog steeds onbebouwd te zijn. Omstreeks 1900 is de weg door het zuiden van het plangebied opgeheven. Het plangebied blijft grotendeels in gebruik als weiland tot het begin van de jaren '50. In het zuidwesten wordt dan de eerste bebouwing gerealiseerd. Omstreeks 1970 wordt ook de zuidelijke punt van het plangebied bebouwd. Er komen hierna meerdere schuren bij op de achterliggende delen van de percelen. De huidige woning in het zuidwesten dateert uit omstreeks 1930, de woning in het zuidoosten uit 1958. De schuur op het achtererf dateert uit circa 1965.

In de omgeving van het plangebied (binnen een straal van 500 meter) zijn volgens de gegevens uit Archis3 meerdere archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen bekend.

Het plangebied ligt op een relatief laaggelegen dekzandwieling tussen twee hoger gelegen dekzandruggen. In het plangebied is er geen sprake van een gradiëntzone. De hooggelegen dekzandruggen, ten oosten en westen van het plangebied, in de directe nabijheid van waterlopen, zullen ideale bewoningslocaties voor jager-verzamelaars zijn geweest. In de wijde omgeving zijn tot op heden weinig vuursteenvondsten bekend. Om deze redenen wordt een middelhoge verwachting toegekend voor vindplaatsen uit het laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum. Er zijn tot op heden weinig tot geen vondsten bekend in de directe omgeving van het plangebied uit de periode neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen. Toch kan zeker niet uitgesloten worden dat de omgeving van het plangebied als vestigingslocatie zijn gekozen. Op basis hiervan geldt voor het plangebied geldt een middelhoge verwachting voor de periode neolithicum tot en met vroege middeleeuwen. Vanwege de ligging binnen de historische dorpsgrenzen en de omliggende historische bebouwing valt niet uit te sluiten dat het plangebied voor 1800 was bebouwd, al dan niet bestaande uit bijgebouwen (schuur, stal) van de omringende bebouwing. Op basis van deze gegevens geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor de periode late middeleeuwen en nieuwe tijd.

Voor zover bekend heeft er in 2004 een sanering plaatsgevonden van plaatselijk sterke verontreiniging in het plangebied, voornamelijk rondom het pompeiland.

Bij het booronderzoek zijn verspreid over het plangebied 6 boringen gezet met een Edelmanboor met een diameter van 7 centimeter. De boordiepte varieerde van 120 tot 260 centimeter –maaiveld. Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de natuurlijke ondergrond bestaat uit dekzandafzettingen van het Laagpakket van Wierden (Formatie van Bostel). De natuurlijke ondergrond bevindt zich op een diepte van circa 65 tot 90 centimeter onder maaiveld. Dit komt neer op een gemiddelde diepte van circa 25,48 tot 25,65 meter +NAP. In boring 6 ligt de top van dit pakket veel dieper, op circa 230 centimeter onder maaiveld . Er zijn geen sporen van een podzolbodern waargenomen in de boringen. Dit is mogelijk als gevolg van moderne grondbewerking en/of ploegactiviteiten. In boring 2 wordt de top van de bodern gevormd door een sterk puin- en baksteenhoudend pakket. Dit pakket is (sub)recentelijk opgebracht ten behoeve van de stalling van voertuigen. De top de bodern wordt in veel boringen gevormd door een dik pakket humeus zand, circa 65 tot 230 centimeter.

In alle boringen is er sprake van een AC-profiel. Dit is mogelijk het gevolg van moderne grondbewerking ten behoeve van de huidige bebouwing in het plangebied. Als gevolg hiervan is de overgang van het humeuze toppakket naar de natuurlijke ondergrond verrommeld. Hierdoor zullen eventueel aanwezige resten uit de periode vanaf de jagers-verzamelaars niet langer in situ aanwezig zijn. Het gaat om zeer kwetsbare vindplaatsen en deze zullen verloren zijn gegaan bij de activiteiten die de aftopping van de bodern tot gevolg hebben gehad. De verwachting voor deze perioden kan voor het gehele plangebied worden bijgesteld van middelhoog naar laag.

Voor de daaropvolgende perioden van meer sedentaire bewoningsvormen met grondsporen kan worden gesteld dat deze naar verwachting nog goed aangetroffen kunnen worden. Echter de

verrommelde overgang van de (humeuze) top naar de natuurlijke ondergrond heeft tot gevolg dat dit historische niveau en bijbehorende sporen zijn afgetopt als gevolg van moderne groundbewerking en verstoringen. Hierdoor zullen alleen diepere sporen zoals water- en beerputten, greppels en sloten bewaard zijn. Hoewel deze sporen mogelijk vondstrijk zijn, ontbreekt een eventuele context. Hierdoor is de informatiewaarde van dergelijke sporen beperkt. Op basis hiervan wordt de verwachting voor deze periode neolithicum tot en met nieuwe tijd bijgesteld van hoog naar middelhoog.

In het plangebied worden geen in-situ archeologische vondsten meer verwacht. Het ontbreken van de B- en/of BC-horizont en de verrommelde overgang van het humeuze zand naar de C-horizont toont aan dat bodem niet meer intact is en daarmee het archeologisch niveau. Als gevolg hiervan wordt kans klein geacht dat er intacte archeologische vindplaatsen aanwezig zijn in het plangebied. Voor het plangebied wordt om bovenstaande redenen geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.

Beoordeling

Het rapport is redelijk leesbaar en de afbeeldingen zijn van voldoende kwaliteit. Inhoudelijk zijn wij het echter niet eens met de interpretaties van de boringen.

Er is sprake van een A-C profiel waarbij de overgang van het dikke pakket humeus zand, circa 65 tot 230 centimeter, naar het onderliggende dekzand verrommeld zou zijn. Op basis hiervan wordt aangenomen dat het “historische niveau en bijbehorende sporen zijn afgetopt als gevolg van moderne groundbewerking en verstoringen”. Diepere sporen als waterputten zouden dan nog wel aanwezig kunnen zijn, maar een context zou dan ontbreken. Dit kan echter nu nog niet zo worden gesteld, omdat lang niet zeker is dat er geen ondiepe sporen aanwezig zijn ofwel dat de context ontbreekt. Aftopping en verrommeling van de bovenste cultuurlagen, zeker in een historisch lint als dit, is eerder regel dan uitzondering. Op basis van deze boringen kan dan ook zeker niet de archeologische verwachting worden bijgesteld. Hiervoor is gravend onderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk.

Wij hebben verder de volgende opmerkingen ter verbetering van het rapport:

- P. 19: waar lag het pompeiland?
- Graag meer info opnemen over de in het plangebied uitgevoerde sanering: waar en hoe diep?
- Bijlage 4: Bostel aanpassen in Someren.

Selectieadvies

Gezien de nog altijd hoge archeologische verwachting van het plangebied luidt ons advies om het gehele plangebied aan archeologisch vervolgonderzoek te onderwerpen. Dit vervolgonderzoek dient plaats te vinden in die gebieden waar bodemingrepen gepland zijn of waar deze door het bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt (bouw van nieuwe woningen, mogelijkheden vergunningvrij bouwen en aanleg van kabels/leidingen en waterberging). Het archeologisch onderzoek dient plaats te vinden in de vorm van een karterend en waarderend archeologisch proefsleuvenonderzoek (conform protocol Proefsleuven KNA 4.1) aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen (PvE) en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf dat gecertificeerd is voor het uitvoeren van archeologische opgravingen (Erfgoedwet 2016).

Op basis van de uitkomsten van dit proefsleuvenonderzoek beslist de gemeente of de archeologische waarden in voldoende mate zijn vastgesteld. Indien hierbij archeologische waarden worden aangetroffen, dienen deze veilig gesteld te worden door mogelijke planaanpassing en als dat niet mogelijk is, door het opgraven van de aanwezige archeologische resten. Het besluit hierover ligt bij de gemeente. Aangezien dit besluit meegenomen moet worden in het definitief vast te stellen bestemmingsplan, adviseren wij om de archeologische vooronderzoek zo snel mogelijk uit te laten voeren.

Met betrekking tot het bestemmingsplan zal voorlopig een dubbelbestemming archeologie (gebied met archeologische waarde) opgenomen moeten worden in de regels en de verbeelding. De toelichting zal verder aangepast moeten worden op basis van dit advies en voor vaststelling van het bestemmingsplan de resultaten van het archeologisch proefsleuvenonderzoek.